

Summary

Kharysh M. S. On the administrative responsibility of non-governmental organizations for violation of informational legislation of Ukraine. – Article.

The article, based on encyclopedical, theoretical literature and legal acts of Ukraine, reveals general concepts, features, grounds and peculiarities of administrative responsibility of non-governmental organizations for violation of Ukrainian informational legislation. The occurrence of administrative liability of non-governmental organizations for violation of the valid Ukrainian informational legislation is researched.

Key words: non-governmental organizations, informational law, administrative responsibility.

УДК 342.951:35.088 (477)

Д. О. Савочкіна

ПРАВОВИЙ СТАТУС ГОЛОВНОГО УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Докорінні зміни в політичних, економічних, соціальних та інших умовах життя суспільства й держави, кардинальні зміни інтеграційних курсів на сучасному етапі розвитку України створюють передумови виникнення надзвичайних ситуацій певної генези, що становлять реальні й потенційні загрози безпеці людини, суспільства та держави.

Загальновідомо, що існуюча система військових формувань і правоохоронних органів не повною мірою відповідає новим суспільним відносинам, що склалися в Україні, а отже, не забезпечує належного стану боротьби зі злочинністю, охорони громадського порядку, громадської безпеки. Відтак наявні загрози національній безпеці обумовлюють необхідність реформування системи сил охорони правопорядку в напрямі посилення захисту прав і свобод громадян відповідно до вимог міжнародних правових актів та зобов'язань України перед європейським і світовим співтовариством.

Сьогодні перед вищим командуванням Національної гвардії України постало чимало проблем, що пов'язано зі слабкою взаємодією з іншими силами охорони правопорядку, відсутністю комплексного, узгодженого й системного нормативного забезпечення цієї діяльності, неврегульованістю багатьох організаційних і тактичних питань і т. д. Значною мірою це обумовлено відсутністю науково обґрунтованих рекомендацій і пропозицій з удосконалення діяльності сектору безпеки й оборони України взагалі та недостатньою теоретичною розробкою проблем службово-бойової діяльності Національної гвардії України зокрема.

Отже, актуальне нині реформування правоохоронної системи та сектору безпеки України повинно здійснюватися на основі наявних затверджених доктрин, концепцій і стратегій, ґрунтовного аналізу накопиченого вітчизняного та позитивного зарубіжного досвіду діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки. При цьому пріоритетними напрямами таких масштабних перетворень мають стати такі: удосконалення правових і тактичних засад діяльності Національної гвардії України й реформування її системи управління; імплементація до системи підготовки військовослужбовців європейських стандартів і позитивного зарубіжного досвіду; створення ефективної системи логістики; удосконалення механізму взаємодії

з органами, що виконують завдання у сфері забезпечення національної безпеки й оборони України; забезпечення прозорості діяльності Національної гвардії України для демократичного цивільного контролю тощо. Безперечно, що за реалізацію цих та інших, суміжних, питань повинно відповідати Головне управління Національної гвардії України, що також підкреслює своєчасність проведеного дослідження.

Окремі аспекти діяльності військ внутрішньої та конвойної охорони, внутрішніх військ МВС України були предметом наукових розвідок таких учених, як О.М. Бандурка, С.В. Белай, С.А. Буткевич, В.П. Городнов, В.В. Довбня, І.О. Кириченко, О.В. Кривенко, С.О. Кузніченко, Ю.Ю. Орлов, С.Т. Полторак, О.М. Шмаков, Д.В. Щербакова та ін. Однак з'ясування ролі та місця Головного управління Національної гвардії України в системі управління службово-бойовою діяльністю сил охорони правопорядку не обиралося як самостійний предмет наукової розвідки, а тому не знайшло належного відображення в юридичній літературі.

Метою статті є аналіз організаційного, правового й тактичного забезпечення діяльності Головного управління Національної гвардії України як головного органу військового управління цим військовим формуванням із правоохоронними функціями. Новизна статті полягає в розгляді статусу Головного управління Національної гвардії України через призму адміністративно-правових засад діяльності сил охорони правопорядку.

Одним із перших нормативних актів парламенту незалежної України стала постанова від 24.08.1991 р. № 1431-ХІІ, відповідно до якої всі військові формування, дислоковані на території республіки, були підпорядковані Верховній Раді України. Разом цим урядові України було доручено приступити до створення Збройних Сил України, республіканської гвардії та підрозділу охорони Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України й Національного банку України [1]. У цьому ж місяці всі дислоковані на території республіки військові частини МВС СРСР та їхні органи управління з озброєнням і матеріально-технічною базою були переведені у відання України. А на їх основі створено Республіканську гвардію України, командуючий якою затверджувався парламентом і підпорядковувався безпосередньо Голові Верховної Ради України [2].

Дещо пізніше розпорядженням Голови Верховної Ради України від 29.11.1991 р. № 1860-ХІІ із метою створення необхідних умов для виконання з'єднаннями, частинами й підрозділами військ внутрішньої та конвойної охорони функцій щодо охорони особливо важливих державних об'єктів, АЕС, установ із виконання покарань та виробничих об'єктів при цих установах, супроводження спеціальних вантажів, конвоювання засуджених і осіб, які утримуються під вартою, а також для забезпечення єдиного керівництва цими з'єднаннями, частинами й підрозділами було створено Головне управління військ внутрішньої та конвойної охорони [3]. Отже, у листопаді 1991 р. було розпочато роботу зі створення єдиного в Україні військового формування з правоохоронними функціями та органу військового управління ними в складі центрального органу виконавчої влади – МВС України.

Сучасна Національна гвардія України як правонаступниця внутрішніх військ також входить до системи МВС України. Її призначення – виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства та держави

від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки; у взаємодії з правоохоронними органами – забезпечення державної безпеки й захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій [4].

Безпосереднє військове керівництво Національною гвардією України (діяльність, спрямована на здійснення заходів щодо розвитку Національної гвардії України, її технічного оснащення, підготовки та всебічного забезпечення, визначення основ її застосування, а також управління нею) здійснює командувач, який одночасно є начальником головного органу військового управління Національної гвардії України. При цьому організаційно вона складається з органів військового управління (головного органу військового управління Національної гвардії України та органів військового управління оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України), військових частин (підрозділів) з охорони важливих державних об'єктів, спеціальних вантажів, дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні, з'єднань, військових частин і підрозділів з охорони громадського порядку, підрозділів (загонів) спеціального призначення, військових частин оперативного призначення, авіаційних військових частин, військових частин і підрозділів зв'язку, органів і підрозділів забезпечення, вищих навчальних закладів, навчальних військових частин (центрів), баз, закладів, установ [4].

В Указі Президента України від 28.03.2014 р. № 346/2014 визначено, що головним органом військового управління Національної гвардії України є Головне управління Національної гвардії України [5]. Водночас встановлено, що командувач Національної гвардії України користується щодо її військовослужбовців правами Міністра оборони України, які передбачені Положенням «Про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України», затвердженим Указом Президента України від 10.12.2008 р. № 1153 [6].

Основними завданнями Головного управління Національної гвардії України є:

– організація виконання покладених на Національну гвардію України завдань та основних функцій;

– планування застосування оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України, їхніх органів військового управління, якими є територіальні управління Національної гвардії України, з'єднань, військових частин і підрозділів, вищих навчальних закладів, навчальних військових частин (центрів), баз, установ та закладів, що не входять до складу оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України;

– забезпечення безпосереднього військового керівництва територіальними управліннями Національної гвардії України, з'єднаннями, військовими частинами й підрозділами, вищими навчальними закладами, навчальними військовими частинами (центрами), базами, установами та закладами, що не входять до складу оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України [5].

Щодо функцій Головного управління Національної гвардії України, то їх можна виокремити відповідно до пріоритетних напрямів його діяльності, а саме:

1) *організаційне й правове забезпечення* – розроблення й подання в установленому порядку на розгляд Міністра внутрішніх справ України проектів законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, актів МВС України з питань, що стосуються діяльності Національної гвардії України; здійснення заходів щодо приведення Національної гвардії України у вищі ступені бойової готовності, переведення її на штати воєнного часу; вжиття заходів щодо захисту військово-службовців та працівників Національної гвардії України від зазіхань на їхнє життя, здоров'я, честь, майно у зв'язку зі службовою діяльністю, а також членів їхніх сімей;

2) *контрольна* – здійснення контролю за діяльністю територіальних управлінь Національної гвардії України, з'єднань, військових частин, вищих навчальних закладів, навчальних військових частин (центрів), баз, установ та закладів Національної гвардії України;

3) *аналітична* – аналіз і прогноз тенденцій розвитку суспільно-політичної обстановки в зонах відповідальності (зонах оперативного реагування), дислокації об'єктів, що охороняються, та місць виконання службово-бойових завдань Національної гвардії України; узагальнення практики застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, та розроблення пропозицій щодо вдосконалення цього законодавства;

4) *навчально-методична* – організація підготовки оперативно-територіальних об'єднань, з'єднань, військових частин і підрозділів до виконання службово-бойових завдань; організація підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації особового складу Національної гвардії України в її навчальних військових частинах (центрах), взяття участі у формуванні державного замовлення на підготовку фахівців у навчальних закладах;

5) *режимна* – здійснення заходів, пов'язаних з охороною державної таємниці;

6) *кадрове забезпечення, у тому числі морально-психологічна й соціально-виховна робота*, – забезпечення проведення виховної роботи серед особового складу Національної гвардії України, здійснення заходів щодо зміцнення дисципліни й правопорядку, морально-психологічного забезпечення бойової та мобілізаційної готовності Національної гвардії України; здійснення заходів із комплектування Національної гвардії України військовослужбовцями й працівниками; здійснення заходів щодо забезпечення соціального й правового захисту особового складу Національної гвардії України й членів їхніх сімей; запобігання й протидія корупційним правопорушенням та злочинам у сфері службової діяльності особового складу Національної гвардії України; організація у взаємодії з органами внутрішніх справ вивчення та добору призовників у Національну гвардію України, їх розподіл і відправлення до її структурних підрозділів;

7) *тилове, зокрема матеріальне, технічне й фінансове забезпечення* – організація ведення бухгалтерського обліку фінансово-господарських операцій головного органу військового управління Національної гвардії України та її структурних підрозділів; матеріально-технічне забезпечення територіальних управлінь Національної гвардії України, з'єднань, військових частин і підрозділів, вищих навчальних закладів, навчальних військових частин (центрів), баз, установ та закладів Національної гвардії України, забезпечення закупувлі, накопичення й ефективного використання військово-

вого майна та інших матеріально-технічних ресурсів, їх експлуатації, ремонту й зберігання; управління військовим майном; забезпечення здійснення відомчої реєстрації, перереєстрації та ведення обліку транспортних засобів Національної гвардії України, а також проведення обов'язкового технічного контролю таких засобів і т. ін.;

8) *міжнародне співробітництво* – організація та здійснення в установленому МВС України порядку заходів щодо міжнародного співробітництва, а також у порядку й на умовах, визначених законами України, щодо участі в міжнародних операціях із підтримання миру й безпеки на підставі міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

З метою ефективного виконання зазначених вище завдань і функцій головний орган військового управління Національної гвардії України має право в установленому порядку залучати фахівців центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій (за погодженням із їхніми керівниками) до розгляду питань, що належать до його компетенції; отримувати від МВС України, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування документи й матеріали, необхідні для реалізації покладених на нього завдань; подавати на розгляд МВС України проекти нормативно-правових актів із питань діяльності Національної гвардії України; скликати наради за участю представників органів виконавчої влади з питань, що належать до його компетенції; морально заохочувати осіб, які надають Національній гвардії України допомогу у виконанні покладених на неї завдань [5].

Щодо адміністративно-правового статусу командувача Національної гвардії України, то, враховуючи виняткову значущість покладених на це військове формування завдань, він призначається на посаду й звільняється з посади Верховною Радою України за поданням Президента України (пропозицію голові держави стосовно кандидатури командувача вносить Міністр внутрішніх справ України). При цьому командувачем Національної гвардії України може бути тільки військовослужбовець. Перший заступник і заступники командувача призначаються на посади й звільняються з посад Президентом України за поданням командувача Національної гвардії України, погодженим із Міністром внутрішніх справ України.

На наш погляд, урегульований головою держави статус вищого командування Національної гвардії України дає йому додаткові гарантії задля незаангажованості, самостійності й незалежності від будь-яких гілок влади, унеможлиблює використання військовослужбовців у політичній боротьбі, інтересах окремих партійних еліт, громадських організацій або керівників центральних чи місцевих органів публічної адміністрації, тобто має повністю виключати політичну забарвленість цих сил охорони правопорядку.

Таким чином, подальша розбудова громадянського суспільства в Україні та проголошена інтеграція до європейського співтовариства обумовлюють необхідність переорієнтації підходу правоохоронних органів і військових формувань на питання забезпечення громадської безпеки та боротьби зі злочинністю, передусім під час ускладнення оперативної обстановки; виникнення надзвичайних ситуацій певної генези, зокрема зміщення акценту в діяльності вказаних сил охорони правопорядку на захист прав і свобод людини та громадянина, законних інтере-

сів суспільства й держави за таких умов; поновлення порушених прав, свобод та інтересів; усунення причин та умов, які сприяють вчиненню таких правопорушень; ліквідацію (мінімізацію) наслідків від таких протиправних діянь та ін. Правовий статус Головного управління Національної гвардії України чітко встановлює його місце в системі МВС України. Разом із цим з'являються всі необхідні умови для забезпечення створення на базі внутрішніх військ мобільного військового формування, яке відповідатиме європейським стандартам; ефективної системи управління службово-бойовою діяльністю його всіх структурних підрозділів; позитивного балансу сил у системі забезпечення громадської безпеки, утвердження демократії, верховенства права, дотримання прав і свобод людини, законних інтересів суспільства й держави тощо.

Література

1. Про військові формування на Україні : Постанова Верховної Ради України від 24 серпня 1991 р. № 1431-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 38. – Ст. 506.
2. Про підпорядкування Україні внутрішніх військ, що дислокуються на її території : Указ Президії Верховної Ради України від 30 серпня 1991 р. № 1465-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 44. – Ст. 592.
3. Про створення в системі Міністерства внутрішніх справ України військ внутрішньої і конвойної служби : Розпорядження Голови Верховної Ради України від 29 листопада 1991 р. № 1860-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 5. – Ст. 36.
4. Про Національну гвардію України : Закон України від 13 березня 2014 р. № 876-VII // Голос України. – 2014. – № 48. – С. 17–20.
5. Питання головного органу військового управління Національної гвардії України : Указ Президента України від 28 березня 2014 р. № 346/2014 // Урядовий кур'єр. – 2014. – № 59. – С. 26–27.
6. Про «Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України» : Указ Президента України від 10 грудня 2008 р. № 1153/2008 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 95. – Ст. 3129.

Анотація

Савочкіна Д. О. Правовий статус Головного управління Національної гвардії України. – Стаття. Розглянуті організаційно-правові аспекти діяльності Головного управління Національної гвардії України як головного органу військового управління Національної гвардії України. Основну увагу приділено його завданням і функціям, а також удосконаленню повноважень у сфері управління службово-бойовою діяльністю Національної гвардії України.

Ключові слова: удосконалення, головний орган військового управління, завдання, Національна гвардія України, функції.

Аннотация

Савочкина Д. О. Правовой статус Главного управления Национальной гвардии Украины. – Статья. Рассмотрены организационно-правовые аспекты деятельности Главного управления Национальной гвардии Украины как главного органа военного управления Национальной гвардии Украины. Основное внимание уделено его заданиям и функциям, а также усовершенствованию полномочий в сфере управления служебно-боевой деятельностью Национальной гвардии Украины.

Ключевые слова: усовершенствование, главный орган военного управления, задания, Национальная гвардия Украины, функции.

Summary

Savochkina D. O. Legal status of the Main Department of the National Guard of Ukraine. – Article. Describes organizational-legal aspects of activity of the Main Department of the National Guard of Ukraine as a chief body of military administration of the National Guard of Ukraine. The main attention is paid to its tasks and functions, as well as the improvement of powers in sphere of management of official-military activity of the National Guard of Ukraine.

Key words: improvement, chief body of military administration, tasks, National Guard of Ukraine, functions.